

3 Kända ombyggnader, förändringar och underhållsarbeten

3.1 Källor och litteratur

ATA, Antikvariskt och Topografiskt Arkiv. Hälsingland, Bergsjö socken.

Broman, J. O. *Glysisvallur*, del 2, 1700-talets början. Uppsala 1912-54.

Högström, Erik. "Bergsjö sockens historia 1921". Ingår i: *Bergsjö – en hembygdsbok*, Bergsjö 1974.

Länsmuseet Gävleborg, Klipparkiv

Länsmuseet Gävleborg, Topografiskt arkiv

Länsmuseet Gävleborg, Ärendearkivet

Nisbeth, Åke. *Bergsjö kyrka*. Ingår i serien: Hälsinglands kyrkor 8, Uppsala 1961.

Pettersson, P. J. "Gamla minnen från Bergsjö", Bergsjö 1924. Ingår i: *Bergsjö – en hembygdsbok*, Bergsjö 1974.

"Ur Bergsjö kyrkoarkiv 2". tryckt på omslaget till 4:e häftet av *Glysisvallur*. Uppsala 1913.

3.2 Kronologisk förteckning

Årtal	Händelse	Källa
1100-1200-talet	Den första stenkyrkan på platsen uppförs.	Nisbeth, Å, 1961/ Högström, E. 1921
Sen-medeltiden	Kyrkan förses troligen med tegelvalv under denna period och valven utsmyckas med kalkmålningar, eventuellt av "Henrik Målare".	Nisbeth, Å, 1961
1481	Tornet förses troligen med en ny hög tornspira detta år. Årtalet antecknas på en lapp som placeras i det ihåliga järnklot som sätts upp på spiran.	Nisbeth, Å, 1961
1600-talets senare hälft	En fristående klockstapel uppförs.	Nisbeth, Å, 1961
1654	Tornspiran blåser ned. I ett ihåligt klot i den nedblåsta tornspiran påträffas en lapp som anger byggåret (1481).	Nisbeth, Å, 1961
1700-talets början	Hudiksvallsprosten Olof Broman ritar av och beskriver kyrkan. Kyrkobyggnaden, som är av sten, hade nu torn i väster, kor och långhus av samma bredd och sakristia vid östra gaveln. Utanför sydportalen finns ett vapenhus. Taken är spåntäckta och prydda med spiror och flöjlar och på kortaket finns en klockställning. I koret finns ett korskrank med "swarf Wade träpinnar med thes dörrar". Predikstolen sitter på södra väggen i kyrkorummet.	Broman, J. O. 1700-talets början/ Nisbeth, Å, 1961
1710	Den läktare som funnits längs kyrkorummets hela norra sida ersätts av två mindre läktare, då den tidigare skymt ljuset från det norra fönstret i kyrkorummet.	Pettersson, P. J. 1924
1711	Nya fönster huggs upp i kyrkmuren och ett äldre fönster utvidgas i storlek.	Broman, J. O. 1700-talets början

1714	Tornspiran förstörs av en våldsam storm och störtar ned. Tornet förses med en provisorisk avtäckning. En indelning av gravplatserna på kyrkogården sker.	Nisbeth, Å, 1961/ Ur Bergsjö kyrkoarkiv 2
1721	Stengolvet tas ut ur kyrkorummet och ersätts med ett trägol. Samtidigt ersätts stenaltaret med ett träaltare.	Pettersson, P. J. 1924
1729-30	Tornmuren tas av fem alnar och tornet förses med en ny tornhuv, liknande tornhuvan på Hudiksvalls kyrka, fast i annan proportion, under ledning av byggmästaren Jonas Månsson Granlund, Hudiksvall. Klockan flyttas över från klockstapeln som rivs.	Broman, J. O. 1700-talets början/ Nisbeth, Å, 1961/ Högström, E. 1921
1731	Beslut tas hur kyrkogården ska användas för gravsättningar, i princip med varvgravssystem.	Ur Bergsjö kyrkoarkiv 2
1733	Kyrkan utvidgas mot öster. Sakristian och den östra gaveln rivs och kyrkan förlängs 18 alnar mot öster. Tillbyggnaden förses med två trävalv av byggmästaren Magnus Granlund från Hudiksvall, som även utför ett nytt korskrank och valvmålningar i den nya delen. De gamla väggmålningarna i den äldre delen kalkas över, men valvmålningarna lämnas synliga. En ny sakristia uppförs i timmer på den norra sidan av utbyggnaden. Vapenhuset mot söder tas bort. Samma år beslutas att man inte ska använda tätt stående kors på kyrkogården utan istället två typer av järnkors för att markera gravplatserna.	Broman, J. O. 1700-talets början/ Nisbeth, Å, 1961/ Ur Bergsjö kyrkoarkiv 2
1736	Kyrkan utrustas med en ny predikstol som tillverkas av klockaren i Attmar.	Nisbeth, Å, 1961
1741	Ny kyrkklocka gjuts av J. Fahlsten från Stockholm.	Nisbeth, Å, 1961
1757	Det medeltida altarskåpet tas bort från altaret och ersätts av en ny altarprydnad utförd av Jon Göransson Westman från Ångermanland.	Nisbeth, Å, 1961/ Pettersson, P. J. 1924
1795-96	Arbetet med en ny betydligt större stenkyrka ritad av byggmästare J. C. Loëll 1793 påbörjas kring den äldre kyrkan. Den gamla kyrkan, med undantag av tornet rivs sedan för att lämna byggnadsmaterial till den nya. Det medeltida tornet genomgår en kraftig ombyggnad. Kyrktaket förses med furuspån som tjärbestryks. Tornspiran kläs också med furuspån och målas med tjära och rödfärg. Redan 1796 är kyrkan färdig att tas i bruk. På grund av ekonomiska skäl behålls en del äldre inventarier i det nya kyrkorummet. En ny kyrkogård anläggs öster om kyrkan och den nuvarande bogårdsporten tillkommer.	Nisbeth, Å, 1961/ Högström E. 1921
1798	Kyrkan invigs.	Nisbeth, Å, 1961
1822	Ny predikstol placerad över altaret tillkommer tillverkad av bildhuggaren J. Edler från Jämtland som vid samma tid även utför andra målnings- och förgyllningsarbeten i kyrkan.	Nisbeth, Å, 1961/ ATA
1820-talets mitt	Målaren J. Nyblad från Voxna utför en stor perspektivmålning som täcker hela östra väggen i kyrkorummet.	Nisbeth, Å, 1961
1826	Fem par kyrkodörrar beslås med koppar.	ATA
1828	Målaren J. Nyblad utför målnings- och förgyllningsarbeten på läktarbröstningen.	ATA
1829	Kyrkan beskrivs i ett inventeringsinstrument. Byggnaden uppges då vara byggd av gråsten, innan- och utantill rappad och vitlimmad. Valvet i kyrkorummet är av trävirke och gipsat. Kyrkans tak är belagda med spån. Väggarna är försedda med sex stora fönster på	ATA

	vardera långsidan och två på gaveln mot öster. Samtliga fönster blir denna sommar utvändigt ommålade med grön oljefärg. Även kyrkogården omges av en gråstensmur och ingången består av en murad port försedd med spåntak. Inventeringsinstrumentet innehåller även en noggrann beskrivning över kyrkorummets fasta inredning och inventarier.	
1830	Kyrkogårdsdelen som tillkom 1796 utvidgas mot norr.	Högström, E. 1921
1842	Kyrkan förstörs av brand vid den stora eldsvåda som drabbar Kyrkbyn i Bergsjö. Två nya kyrkklockor till kyrkan gjuts av Carl Säll från Rogsta.	Nisbeth, Å, 1961
1843- 1844	Återuppbyggnad av kyrkan under ledning av byggmästare Jakob Norin från Norrala i samarbete med murmästaren Olof Dahlberg. Den tidigare kyrkans murar återanvänds vid återuppbyggnaden. Taket täcks med papp. Hur kyrkan skulle återuppbyggas diskuteras livligt och församlingens ritningsförslag, som utgick från den tidigare kyrkan, omarbetas av arkitekt J. F. Åbom på uppdrag av Överintendentämbetet. Det blir slutligen en kompromiss mellan båda förslagen som blir slutresultatet. Predikstolen tillverkas av Olof Dahlberg och placeras över altaret på östväggen.	Nisbeth, Å, 1961/ ATA
1845- 1846	Målnings- och förgyllningsarbeten i kyrkan utförs av S. A. Blombergsson. Nu tillkommer den stora alturväggsdekorationen som fortfarande präglar kyrkorummet med fem stora arkadbågar.	Nisbeth, Å, 1961
1858	Den nuvarande orgelfasaden tillverkas av J. G. Ek. En stor vattenskada uppstår på altarmålningen i koret, då vatten läckt in genom taket.	Länsmuseet Gävleborg, Topografiska arkivet/ ATA
1859	Kyrkogårdsdelen som tillkom 1796 utvidgas mot söder.	Högström, E. 1921
1860	Papptaket på kyrkan byts mot kluvna granspån.	Högström, E. 1921
1872	S. A. Blombergsson målar om ett vattenskadat fält i altarmålningen.	ATA
1879	Kyrkogården utvidgas mot sydväst och utvidgningen förses med ett trästaket, som senare utbyts mot ett järnstaket.	Högström, E. 1921
1898	Värmeugnar sätts in i kyrkan. Kyrkan förses med åskledare.	Högström, E. 1921/ Pettersson, P. J. 1924
1899	Kyrktaket förses med ett tak av järnplåt.	Högström, E. 1921
1903	Kyrktornet repareras.	ATA
1914	Kyrkan genomgår den första större renoveringen sedan branden. Den ursprungliga slutna bänkinredningen ersätts med en öppen bänkinredning. Uppvärmning i kyrkan ordnas via en värmecentral som byggs under sakristian. Innertaket byggs om så att det blir ljuddämpande. Innanfönster sätts in i kyrkorummet. Hela kyrkan målas om in- och utvändigt. Reparation och restaurering av viss fast inredning. Kyrkans takkronor elektrifieras.	Nisbeth, Å, 1961/ ATA
1920	Kyrkans båda kyrkklockor tas ned och gjuts om av K. G. Bergholtz & Co, Stockholm.	Pettersson, P. J. 1924
1938	Luftledning för kyrkans elektriska installationer dras över kyrkogården till ett fönster på tornets södra sida.	Länsmuseet Gävleborg, Äldre topografiska arkivet
1941	Kyrkans exteriör renoveras. Stengrunden repareras, fasaderna rappas och målas, koret och kulan förgylls. Nytt golv läggs in i	ATA

	vapenhuset och en ny trappuppgång byggs.	
1948	Plåttaket repareras.	ATA
1949	Plåttaket målas om.	ATA
Cirka 1950	Tornspiran kläs med koppar	ATA
1952	Kyrkan förses med tornur som placeras åt varje väderstreck i lanterninens övre del.	Länsmuseet Gävleborg, Äldre topografiska arkivet
1953	Genomgripande renovering efter förslag av arkitekt E. Fant. De två korfönstren mot öster sätts igen, men fönstren behålls utåt. Tornets östra fasad renoveras och målas om med kalkfärg. Predikstolen som suttit som en altarpredikstol flyttas till korets norra vägg och förses med ny trappa. Ny altaruppsats i form av en trärelieff utförs av C. O. Avén, Stockholm, på den tidigare altarpredikstolens plats. Altaret flyttas fram och altarringens knäfall byggs om så att det blir bekvämare. Panelen på östra väggen tas bort. Förgyllningar bättras. Kyrkorummets västra vägg under läktaren kläs in med resonansplattor för att förbättra akustiken. Kyrkan förses med nya slutna bänkar, nya golv i bänkkvarteren och hela interiören målas om. Vapenhuset renoveras och trappan i det yttre vapenhuset tas bort. Dörrarna i vapenhuset byggs om så att de blir bredare. Även övriga dörrar i kyrkorummet byggs om. Sakristians tak isoleras. Elvärmeanläggning installeras.	Nisbeth, Å, 1961/ Länsmuseet Gävleborg, Äldre topografiska arkivet/ ATA
1954-55	Läktarorgeln från 1858 byggs om, men fasaden behålls.	Nisbeth, Å, 1961/ATA
1962	Ett gravkapell uppförs på kyrkogården efter ett förslag av arkitekt Sven Ivar Lind. Under byggtiden uppkommer idéer om att byggnaden även ska kunna fungera som en lillkyrka och inredningen anpassas efter detta. Kyrkogården utvidgas också vid denna tid med en ny del mot söder efter ett förslag av Sven Ivar Lind.	ATA
1965	Den gamla kyrkogårdsdelen dräneras.	ATA
1966	Ett nytt orgelverk tillverkat av Gustaf Hagströms orgelverkstad, Härnösand, sätts in bakom den tidigare orgelfasaden på läktaren.	Länsmuseet Gävleborgs ärendearkiv/ ATA
1974	Invändig restaurering efter ett förslag av professor S. I. Lind. De två korfönster som murades igen 1953 tas upp igen. Nytt golv läggs i koret. Nya mattor i kyrkorummet och ommålning av socklar och paneler. Bänkarna på läktarens södra sida tas bort och läktargolvet slipas och behandlas. Lagning och kalkfärgning av vapenhusets väggar och ommålning av innertaket. Slipning av golvet i sakristian. Tornluckorna förses med automatiska öppningsanordningar. Lagning med galvplåt på skadade partier på plåttaket. Hela taket målas om.	Länsmuseet Gävleborgs ärendearkiv/ ATA
1977	Ramp för rörelsehindrade sätts upp vid kyrkans södra entré efter förslag av ingenjör Carl-Axel Roos, Hudiksvall. Dörren anpassas.	Länsmuseet Gävleborgs ärendearkiv/ ATA
1980	Kyrkan brandskadas pga ett överslag i elsystemet i tornet. Östra och västra väggen i tornets träöverbyggnad genombränns och vattenskadorna uppstår i kyrkans förrum och på orgelläktaren vid	Länsmuseet Gävleborgs ärendearkiv/ ATA

	släckningsarbetet. Skadorna åtgärdas relativt omgående av Sikström & Jonsson bygg HB och kyrkan förses samtidigt med ytterligare en brandlucka. Korset på tornet förgylls. Östväggen på läktaren tilläggsisoleras och bekläds med gipsskiva.	
1984	In- och utvändiga restaureringsarbeten efter handlingar upprättade av ingenjör Carl-Axel Roos, Hudiksvall. Entrétrappan av natursten läggs om och portnischens nedre delar kläds in med sten för att bättra klara stänk och saltangrepp. Fasaden vid entrétrappan putslagas och avfärgas. Bjälklaget i vapenhuset tilläggsisoleras med mineralullskivor. Sannolikt sker även byte av elradiatorer i sakristian. Lagning av plåttak med galvplåt utförs. Plåttaket målas troligen om.	Länsmuseet Gävleborgs ärendearkiv/ATA
1990	Ombyggnad i kyrkans interiör efter förslag av arkitekt Lennart Ringmar varvid kapprum, väntrum, städutrymme och WC inryms i en från kyrkorummet tidigare avskild del. Samtidigt minskas en passage och en av läktartrapporna ersätts med en spiraltrappa. Läktaren förses med ett extra räcke. Huvudtrappan utrustas med vilplan. Bänkkvarteret närmast koret minskas ned genom att två bänkrader tas bort för att bereda mer plats i koret. På den södra korbänkens plats placeras ett antependieskåp med samma storlek som korbänken. Sakristian förses med ny skåpinredning och ett sköljrum inrättas i den tidigare predikstolsuppgången. Sakristians fönster renoveras.	Länsmuseet Gävleborgs ärendearkiv/ATA
1992	Kyrkogården utvidgas åt sydväst efter ett förslag utarbetat av Sam Sandströms Arkitektkontor.	Länsmuseet Gävleborgs ärendearkiv
1995-1996	Utvändig och invändig renovering av kyrkan. Putslagning och avfärgning av fasader. Ommålning av fönster. Ett nytt skivtäckt plåttak läggs på långhuset och sakristian. Takavvatningen byggs om. Kyrkans byggår; 1846, skrivs in i ett putsat fält ovanför porten. Invändig ommålning/målningsbättring av väggar och snickerier. Ny inredning i sakristian och konservatorsarbeten. Ombyggnad under läktaren. Installationsarbeten och ny värmeanläggning i form av vägg- och bänkvärmeradiatorer. Bogårdsmuren och stigporten renoveras.	Länsmuseet Gävleborgs ärendearkiv/topografiskt arkiv
1996	Längs trädallén på kyrkogården sätts fem skogslönnar på båda sidor om gången. Mellan dessa sätts nya belysningsstolpar upp.	Länsmuseet Gävleborgs ärendearkiv
1999	Plåttaket som lades på 1995 och som hittills varit omålat målas med linoljebaserad färg av Isotrols fabrikat.	Länsmuseet Gävleborgs ärendearkiv
2003	Renovering av kyrkans torn som hade drabbats av svåra rötskador när vatten läckt in. Allt rötskadat trä byts mot friskt virke och rötskadad träpanel byts mot hel av samma utförande. Omläggning av rostskadade delar av plåttaket och ommålning av hela torntaket i svart kulör. Dränering utförs kring byggnaden.	Länsmuseet Gävleborg, ärendearkiv
2005	Ommålning med linoljebaserad färg av långhusets och sakristians plåttak efter att merparten av den tidigare färgen flagnat av. Renovering av den äldre ekonomibyggnaden på kyrkogården.	Länsmuseet Gävleborg, ärendearkiv